

Sa Medvednjaka potiče više keramičkih figurina, statueta od kosti i kamena, ornamentisanih koštanih predmeta, antropomorfnih i zoomorfnih maski, atraktivnih amuleta, dekorisanih pršljenaka, privesaka, jedinstveno ukrašenih vaza, apotropejskih (prosopomorfnih) poklopaca, žrtvenika, nakita od ljuštura puževa, školjki, kosti, bakra, retkih vrsta minerala, kamena, kao i drugih primamljivih predmeta nego sa bilo kod drugog lokaliteta vinčanske kulture, pa i bilo kog drugog nalazišta iz mlađeg neolita uopšte. Antropomorfne, ginomorfne i zoomorfne statuete od keramike i, pogotovo, kosti, kao i različiti ornamentisani koštani predmeti sa tog lokaliteta, ne samo da su među najlepšima u neolitu, već i uopšte. To može značiti samo jedno –

Na lokalitetu Medvednjak nalazilo se kultno središte izuzetnog značaja, izvesno, za celu vinčansku kulturu.

Predočeni predmeti u monografijama Medvednjak, duhovno središte iz neolita i Medvednjak, knjiga 2, izdavačka kuća HERAedu, čiji se deo ilustracija reprodukuje i u ovom kalendaru, pružaju znatan doprinos rešavanju niza pitanja vezana za neolit kao što su ona o semiotici umetnički oblikovanih objekata, verskom simbolizmu, estetici, religiji, ulozi maske, značaju bakra u nastanku i razvoju vinčanske kulture, tehnologiji, razmeni, odnosima sa istovremenim zajednicama u okruženju, kontaktima sa udaljenim kulturama, simboličnom nošnje, panteonu, znakovnom izražavanju, obrazovanju, astronomiji, kalendarskom znanju, privređivanju, društvenoj organizaciji, muško-ženskim odnosima – podeli rada, kosmologiji, kosmogoniji i mnogim drugim. Suštinu estetike protostarčevačke (približno

6200-5500. godine pre n. e.) i vinčanske zajednice (približno 5500-4500. godine pre n. e.), dve najveće i najznačajnije kulture iz neolita s područja današnje Srbije, na veličanstven način, dočaravaju figurine načinjene od serpentinskih antropoidnih oblutaka iz Belice i statuete od kostiju sa Medvednjaka. Čovek iz tih vremena – podjednako umetnik, istraživač, filozof, vernik, astronom, mag, sveštenik i teolog – samo je na tim figurinama, neznatnim graverskim intervencijama, dovršio ono što priroda za malo nije dokrajčila. U serpentinitu, mineralu prepunom bioloških nagoveštaja, malenim vajarskim zahvatima pokrenut je okamenjeni život i ulivena snaga obnove. Vinčanski čovek, pak, video je u reljefu kostiju, u ostacima bivšeg, nagoveštaj budućeg života, njegovo vaskrsenje. Smatrao je da je uslov da se takav preobražaj dogodi da kost ostane onakva kakva je prvobitno bila uz minimalne zahvate na njenoj površini, koji su imali za cilj da okončaju uobličavanje uočene figure.

Brojne zoomorfne figurine iz Medvednjaka oblikovane su od delova skeleta srne, jelena, pragovečeta, divlje svinje, vuka, psa, medveda, svinje, ovce, koze, vidre, različitih ptica. Statuete životinja izrađivane su u približno podjednakom broju od celih kostiju (pršljenovi jelena, srne, vuka, psa, falange i metapodijalne kosti divlje svinje, ulne psa, ptičje falange i kobilice), na taj način što su njima ugravirane oči i još po neka karakteristična pojedinost, a da, pri tom, nije narušen njihov prirodni oblik, kao i od koštanih fragmenata koji su već svojom konturom podsećali na određenu životinju.

Zadatak umetnika svodio se na privođenje kraju onog što je određena kost ili njen fragment već jasno

nagoveštavao. Prilikom izbora celih kostiju i njenih delova za izradu figurina, stanovnici Medvednjaka pokazali su izuzetnu sposobnost i pronicljivost da uoče ono šta bi se najbrže, najlakše, najefektnije i najbolje od njih moglo stvoriti. To je pristup koji se u umetnosti označava kao minimal art. Inače, taj stil je osoben za sva razdoblja kamenog doba, od gornjeg paleolita, peko mezolita zaključno sa neolitom. Posmatrano u svetskim razmerama, vrhunac takvog umetničkog izražavanja u mezolitu imaju kamene skulpture sa Lepenskog vira, a u neolitu – umetnost Belice u kamenu i Medvednjaka u kosti.

Nema većih teškoća u prepoznavanju životinja prikazanih u okrugloj plastici i na gravurama iz Medvednjaka, jer su one realističke ili su, pak, šematizovane ali sa karakterističnim pojedinostima koje odlikuju određene vrste. Oblikovane su statuete sove, detlića, jarebice kamenjarke, pragovečeta, patke, tetreba, orla, zmijske, kornjače, govečeta, vuka, lisice, ovce, psa, jegulje, glodara, sitnijih sisara, kao i hibridi zmijske i ptice, zmijske i jegulje, žene sa glavom ptice ili ovna, fantastična bića istovremeno antropomorfne i zoomorfne izgleda, kao i maske u vidu „lica“ jarca i drugih rogatih životinja. Na gravurama na kosti i kamenu prikazani su jelen, orao, guska i droplja. I najstarija na svetu figurina sfinge, čudovišne životinje čovečjeg lica, potiče sa Medvednjaka.

Pomenuti princip – nadogradnje onoga što je prethodno priroda u znatnoj meri već uradila, koji je posebno uočljiv u umetnosti Belice (antropoidni obluci) i Medvednjaka (koštane statuete), sproveden je i u svim sferama života protostarčevačke/starče - vačke i vinčanske kulture. Univerzalna primena tog načela imala je ogroman značaj za uspešan i dugo-

trajan razvoj neolitskih zajednica sa tla današnje Srbije. U tome je inicijalnu ulogu ostvarivala figuralna umetnost, koja je, kao izuzetno uticajno versko i ideološko sredstvo, doprinela da se neolitski privredno-kulturni i religijski sistem na ovim prostorima održi punih 1700 godina – na Medvednjaku u punom kontinuitetu i neuporedivim dostignućima u svim oblastima života. Na osnovu plastike i ostale arheološke građe može se zaključiti da je odnos duhovne sfere, vere, tradicije i umetnosti, s jedne strane, i svakodnevnog života na neolitskom Medvednjaku, s druge strane, bio veoma dinamičan, prožimajući i međusobno podsticajan.

Naime, kriza u jednoj sferi razrešavana je uz podršku druge, i obratno. Na primer, preneglašavanje detalja na figurinama, umnožavanje urezanih i drugih pojedinosti, „kićenje statueta“, preduzeto s ciljem da se pojača njihovo kultno dejstvo – pouzdan je znak krize u nekoj drugoj sferi života i želje da se preko tih obrednih instrumenta obezbedi podrška najviših sila u rešavanju nastalih problema. Suprotno, ono što se iz današnje perspektive u umetničkom stvaralaštvu prošlosti, doživljava kao stagnacija, opadanje ili dekadencija, uključujući tu i kameno doba, često je izraz vidnog i sveopšteg oporavka i napretka zajednice, sigurnosti života i poverenja u podršku svog panteona. Zato, najatraktivnija umetnička ostvarenja u neolitu, a i uopšte, nisu uvek svedočanstva o naročito srećnim vremenima već su izraz nastojanja da se određena kriza prebrodi. Tako, i najlepše statuete različitih životinja i, naročito, hibridna bića znak su velikih teškoća neolitskih stanovnika Medvednjaka i najjačih odgovora na njih.

MED VED NJAK

Neolitske figurine životinja od kosti i kamena sa lokaliteta Medvednjak kod Smederevske Palanke (približno 6200-4500. godine pre n. e.)

Beo Zoo Vrt – Vrt dobre nade
Mali Kalemegdan br. 8, 11000 Beograd
Kalendar za 2022. godinu

Odgovorni urednici: prof. dr Milorad Stojić i Srbojub Aleksić
Tekst: prof. dr Milorad Stojić
Izbor ilustracija: dr Jožef Ezved i Milorad Stojić
Fotografije: Nenad Petrović i Miodrag Todorović

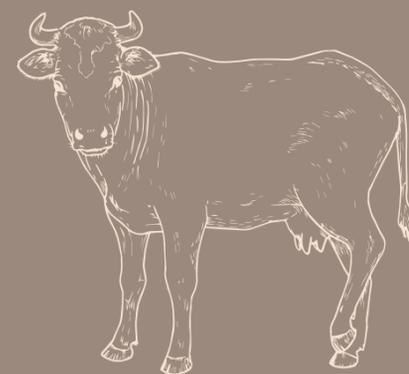
Literatura:
Stojić, M., 2018, Belica, kultno-astronomsko naselje protostarčevačke kulture, HERAedu.
Idem., 2019, Medvednjak, duhovno središte iz neolita, HERAedu.
Idem., 2021, Neolitski kamen života, HERAedu, u pripremi za štampu.
Idem., 2022, Medvednjak, knjiga 2, HERAedu, u pripremi za štampu.

Dizajn i štampa: DUM advertising d.o.o. / www.dumadvertising.rs
Tiraž: 500 primeraka

БЕО 300 ВРТ

STATUETA GOVEČETA

JANUAR 2022

PON	UTO	SRE	ČET	PET	SUB	NED
					1	2
3	4	5	6	7	8	9
10	11	12	13	14	15	16
17	18	19	20	21	22	23
24	25	26	27	28	29	30
31						

DVOGLAVA PTICA

FEBRUAR 2022

PON	UTO	SRE	ČET	PET	SUB	NED
	1	2	3	4	5	6
7	8	9	10	11	12	13
14	15	16	17	18	19	20
21	22	23	24	25	26	27
28						

MASKE

MART 2022

PON	UTO	SRE	ČET	PET	SUB	NED
	1	2	3	4	5	6
7	8	9	10	11	12	13
14	15	16	17	18	19	20
21	22	23	24	25	26	27
28	29	30	31			

STATUETA ŽENE SA MASKOM OVNA

APRIL 2022

PON	UTO	SRE	ČET	PET	SUB	NED
				1	2	3
4	5	6	7	8	9	10
11	12	13	14	15	16	17
18	19	20	21	22	23	24
25	26	27	28	29	30	

RELJEF SOVE

RELJEF ORLA

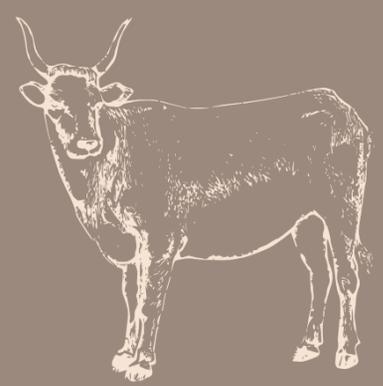

MAJ
2022

PON	UTO	SRE	ČET	PET	SUB	NED
						1
2	3	4	5	6	7	8
9	10	11	12	13	14	15
16	17	18	19	20	21	22
23	24	25	26	27	28	29
30	31					

STATUETA PRAGOVEČETA

GUSKA U LETU

JUN
2022

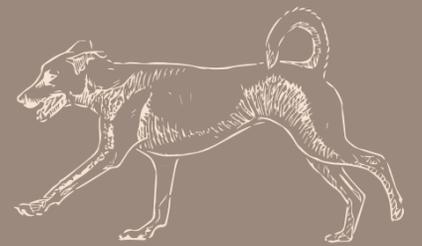
PON	UTO	SRE	ČET	PET	SUB	NED
		1	2	3	4	5
6	7	8	9	10	11	12
13	14	15	16	17	18	19
20	21	22	23	24	25	26
27	28	29	30			

GLAVA PSA

GRAVURA JELENA U RASTINJU

JUL
2022

PON	UTO	SRE	ČET	PET	SUB	NED
				1	2	3
4	5	6	7	8	9	10
11	12	13	14	15	16	17
18	19	20	21	22	23	24
25	26	27	28	29	30	31

IGLA SA GLAVOM MANJEG SISARA

MERMERNA STATUETA GLAVE SISARA

AVGUST 2022

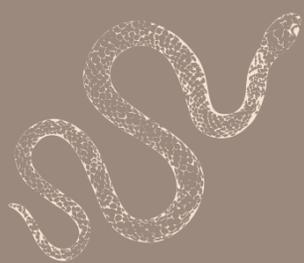
PON	UTO	SRE	ČET	PET	SUB	NED
1	2	3	4	5	6	7
8	9	10	11	12	13	14
15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28
29	30	31				

HIBRIDNA BIĆA

STATUETA ZMIJE

ZMOIJOLIKI INSTRUMENT

SEPTEMBAR 2022

PON	UTO	SRE	ČET	PET	SUB	NED
			1	2	3	4
5	6	7	8	9	10	11
12	13	14	15	16	17	18
19	20	21	22	23	24	25
26	27	28	29	30		

KOMPOZITNA STATUETA

ZMIJA SA GLAVOM PTICE

STATUETA DETLIĆA

OKTOBAR 2022

PON	UTO	SRE	ČET	PET	SUB	NED
					1	2
3	4	5	6	7	8	9
10	11	12	13	14	15	16
17	18	19	20	21	22	23
24	25	26	27	28	29	30
31						

STATUETA DIVLJE SVINJE

NOVEMBAR

2022

PON	UTO	SRE	ČET	PET	SUB	NED
	1	2	3	4	5	6
7	8	9	10	11	12	13
14	15	16	17	18	19	20
21	22	23	24	25	26	27
28	29	30				

STATUETE KORNJAČE

DECEMBAR 2022

PON	UTO	SRE	ČET	PET	SUB	NED
			1	2	3	4
5	6	7	8	9	10	11
12	13	14	15	16	17	18
19	20	21	22	23	24	25
26	27	28	29	30	31	

